

РИЗИКИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФАКТОРИ

Наявність неправдивої інформації у фінансовій звітності суттєво підриває довіру інвесторів та кредиторів до керівництва підприємства. Кілька гучних випадків з великими міжнародними компаніями (Enron, WorldCom, HealthSouth, Freddie Mac, Xerox, Global Crossing, НН, Adelpia Communications, Merck, Waste Management, Kmartm Peregrine Systems, Bristol Myers, Comroad, Elan, Elektrim, Big Bank Gdański, Softbank, Mostostal Export, Rafako), показали роль достовірної фінансової звітності суб'єктів господарювання для потенційних інвесторів та кредиторів у процесі прийняття ними рішень щодо вкладання коштів у розвиток того чи іншого роду бізнес. Численні шахрайства та банкрутства холдингових компаній в Сполучених Штатах Америки та в Європі на початку ХХІ століття привели до збільшення інтересу до якості бухгалтерського обліку, процесу формування звітності, аудиту фінансової звітності та ефективності контролю і внутрішнього аудиту на підприємстві.

Зазначені факти, обумовлюють необхідність пошуку шляхів виявлення шахрайських дій щодо фальсифікації фінансової звітності суб'єктів господарювання. Фальсифікація звітності суб'єктів господарювання пов'язана, в першу чергу, з питанням коригування облікових записів відповідно до прийнятих управлінських рішень керівництвом підприємства, а також коригування кінцевих результатів під впливом прийнятих рішень з подальшою їх можливістю представлення у фінансовій звітності; по-друге, з питанням щодо розбіжностей показників фінансової звітності суб'єктів господарювання зі змінами у зовнішньому середовищі діяльності підприємства та відповідно до вимог фінансового ринку.

Вагомим є внесок у розв'язання проблем щодо формування показників фінансової звітності таких вітчизняних вчених: М.І. Бондаря, Ф.Ф. Бутиця, С.Ф. Голова, Б.В. Гриніва, В.М. Жука, С.А. Кузнецової, Я.Д. Крупки, С.О. Левицької, С.Ф. Легенчука, А.В. Озеран, В.М. Пархоменка, О.М. Петрука, Л.В. Чижевської, М.Г. Чумаченка, Я.В. Шeverі, М.М. Шигун та ін.; та зарубіжними вченими: Я. Алвером, Н.А. Бреславцевою, Т.Д. Варфілдом, Дж.Дж. Вейгандтом, С.Дж. Греєм, Д.Е. Кізо, В.В. Ковальовим, М.І. Кутером, М.Р. Метьюсом, К. Ноубсом, В.Ф. Палієм, Д.О. Панковим, Н.В. Парушиною, М.Х.Б. Перерою, Р. Паркером, М.Л. Пятовим, О.В. Рожновою, Я.В. Соколовим, Е.С. Хендріксенон, Т.В. Федорович, О.М. Хоріним та іншими.

Шахрайство у сфері бухгалтерського обліку та фальсифікація фінансової звітності – це явища не нові і існували ще з того моменту, коли почали оцінювати наявне майно і відображати його у певній звітності. Прагнення менеджерів підприємства представити свою компанію в якомога кращому світлі сприяв розробці багатьох методів “облагородження” даних у фінансовій звітності суб'єкта господарювання за допомогою прогалин у нормативному регулюванні або навіть на стику законодавчих актів. Деякі з цих методів переходять межі дозволеного і є зловживаннями, що суперечить чинному законодавству і призводить до прийнятті невірних рішень користувачами фінансової звітності.

Тому в даному випадку існує проблема щодо чіткого розмежування таких понять, як “креативний облік” (який в межах закону дозволяє презентувати компанію в якнайкращому світлі для інвесторів та кредиторів) і “фальсифікація показників фінансової звітності”, яка підриває довіру призводить до мільйонних витрат інвесторів і кредиторів.

Основними причинами та факторами, які призводять до фальсифікації фінансової звітності підприємства, на нашу думку, є: бажання презентувати фінансову звітність підприємства як у найкращому світлі з метою її позитивного сприйняття користувачами; жадібність управлінського персоналу, яка проявляється у необ’єктивному збільшенні ціни на акції та вартості компанії тощо; особисті інтереси менеджерів компанії, які залежать від короткострокових результатів діяльності підприємства; конфлікт інтересів між управлінським персоналом та власниками підприємства; прагнення управлінського персоналу підприємства виправдати очікування власників та ринку або тримання марки “найкращі” у певному секторі ринку; безпринциповість, егоїзм, відсутність професійної етики та елементарного почуття відповідальності в облікового та управлінського персоналу компанії; варіативність методів ідентифікації, оцінки та відображення в обліку операцій та подій на підприємстві (наприклад, методи нарахування амортизації, списання запасів тощо); глобалізація ринків, складна розгалужена організаційна структура великих компаній, діяльність яких розповсюджується на декілька країн світу з різними моделями обліку, нормативно-правовими базами, специфікою діяльності тощо.

Позитивні зрушення у сфері підвищення достовірності та якості інформації у фінансових звітах свідчать про вагомість та глибокий підхід до формування релевантної інформації про фінансовий стан суб’єктів господарювання з метою прийняття ефективних рішень на її основі.

У процесі дослідження виокремлено підходи до класифікації факторів ризику фальсифікації фінансової звітності, серед яких ті, які мають безпосередній або опосередкований вплив на показники звітності. Класифікація факторів ризику фальсифікації фінансової звітності є необхідною для систематизації ризиків фальсифікації звітності з метою їх мінімізації та уникнення у процесі формування показників фінансової звітності.